

гэтай прычыне ў іх сэнсавых структурах змяшчаюцца кампаненты семантыкі зыходных слоў і афіксаў, якія мадыфікуюць слова ў пэўных лексікаграматычных кірунках.

7. Саматычныя намінацыі, як правіла, характарызуюць такія часткі цела чалавека, як галава, нос, жывот, ногі і рукі. У працэс метафарызацыі ўключаюцца назвы пладоў, караняплодаў, посуду, будынкаў, бытавых прадметаў, музычных інструментаў і інш. Заснаваныя на падабенстве знешняй формы, яны не фіксуюцца слоўнікамі літаратурнай мовы і характарызуюцца яркай пеяратаўнай канатацыяй.

8. Гукавыя намінацыі выяўляюць акустыка-фізіялагічныя асаблівасці маўлення чалавека, спецыфіку камунікатыўнага ўзаемадзеяння ўдзельнікаў маўлення і іх камунікатыўныя паводзіны. Метафарычная лексіка гучання ўтварае даволі ўстойлівае семантычнае адзінства, у якім зліліся гукі людзей, жывёл, птушак, прадметаў жывой і нежывой прыроды.

Такім чынам, семантычная сфера другасных намінацыі з'яўляецца даволі разнастайнай, дынамічнай, непасрэдна звязанай з чалавекам і развіццём грамадства. Нягледзячы на дынамічную прыроду семантычнай дэрывацыі, другасны семантычны кантынуум чалавека функцыянуе як важнейшы спосаб вербалізацыі аб'ектыўнай рэчаіснасці, як цэласная сістэма, у якой знайшлі адлюстраванне базавыя канстанты, што ў пэўнай ступені адлюстроўваюць спецыфіку моўнай і агульнай свету носьбітаў беларускай мовы. У другасных намінацыях адлюстроўваюцца шматмернасць, аб'ёмнасць і шматгалоссе жыцця чалавека, сістэма яго матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, якая атрымала непасрэднае адлюстраванне ў шматлікіх атаясамліваннях і параўнаннях чалавека з бясконцамі ў прасторы і часе рэаліямі: Сусвету.

Вольга Урбан

ДА ДЭТАЛІННЯ АБ ДЭРЫВАЦЫЙНАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ Ў БЕЛАРУСКІМ МОВАЗНАЎСТВЕ

У другой палове XX – пачатку XXI ст. беларускімі даследчыкамі-дэрыватологамі (У. В. Анічэнка, З. І. Бадзевіч, А. М. Бардовіч, В. Л. Варановіч, І. У. Кандрацэня, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец, В. А. Ляшчынская, М. Р. Прыгодзіч, П. У. Сцяцко, П. М. Чайкун, М. В. Шабовіч, Л. М. Шакун, П. П. Шуба і інш.) была апублікавана вялікая колькасць лінгвістычных прац, прысвечаных актуальнаму і спрэчнаму пытанню – вывучэнню і класіфікацыі комплексных дэрывацыйных адзінак.

Адназначна, на наш погляд, праблемным і недастаткова вырашаным пытаннем у сучаснай дэрываталагічнай навуцы з'яўляецца ўдакладненне і сістэматызацыя такіх паняццяў словаўтварэння, як *словаўтваральны спосаб*, *словаўтваральны тып*, *словаўтваральны падтып* і *словаўтваральная мадэль*, паколькі ў шматлікіх лінгвістычных крыніцах, прысвечаных вы-

вучэнню пытанняў дэрываталогіі, назіраецца разнабой у вызначэнні дэфініцый гэтых тэрміналагічных адзінак.

Найбольш грунтоўным і аўтарытэтным даследаваннем у беларускай дэрываталогіі з’яўляецца манаграфія Л. М. Шакуна “Словаўтварэнне” (1978). Дакладнай дэфініцыі тэрміналагічнага спалучэння *словаўтваральны спосаб* у манаграфіі няма, але даследчык адзначае, што “пры вызначэнні *спосабаў словаўтварэння* ўлічваецца словаўтваральная структура вытворных – іх марфемны склад і сувязь, узаемадзеянне марфем у складзе таго ці іншага вытворнага, яго ўтваральная аснова і дэрывацыйны сродак, які непасрэдна ўдзельнічаў у апошнім словаўтваральным акце” [11, с. 88]. На падставе адзначанага Л. М. Шакун вылучае “чатыры *спосабы словаўтварэння* (з падраздзяленнямі ўнутры асобных *спосабаў*): лексіка-семантычны, лексіка-сінтаксічны, марфалага-сінтаксічны, марфалагічны” [11, с. 88]. У межах марфалагічнага *спосабу* даследчык вылучае *дзе* яго *разнавіднасці* (з падраздзяленнямі ўнутры іх): афіксальнае словаўтварэнне, складанне слоў і асноў (бязафікснае словаўтварэнне). Пры гэтым, “у залежнасці ад таго, якога віду афіксы (прыстаўкі ці суфіксы) выкарыстоўваюцца, адрозніваюць прэфіксальнае, суфіксальнае, прэфіксальна-суфіксальнае (змешанае) словаўтварэнне і нулявую суфіксацыю (інакш – бязафікснае словаўтварэнне)” [11, с. 95]. Аднак далей чамусьці прэфіксальна-суфіксальнае словаўтварэнне і нулявая суфіксацыя называюцца *спосабамі*: “прэфіксальна-суфіксальным *спосабам* утвараюцца... словы розных часцін мовы” [11, с. 96], “нулявую суфіксацыю называюць таксама бясуфіксным (бязафіксным) *спосабам*...” [11, с. 96]. На с. 97 манаграфіі складанне асноў і слоў і афіксацыя таксама называюцца *спосабамі*: “адружваюцца гэтыя *спосабы* і тым, што ў выніку складання ўзнікаюць словы, з фанетычнага боку тосныя сваім састаўным кампанентам” [11, с. 97], а на с. 100 усячэнне тлумачыцца як “*спосаб* утварэння скарачаных слоў”. Такім чынам, тэрмін *спосаб* ужываецца Л. М. Шакуном у дачыненні да розных відаў дэрывацыйных працэсаў.

Словаўтваральны тып Л. М. Шакун лічыць адным з самых важных паняццяў дэрывацыйнай сістэмы, паколькі “*словаўтваральны тып* – галоўная ячэйка словаўтваральнай сістэмы, таму што якраз у межах словаўтваральнага тыпу і адбываецца ўтварэнне новых слоў” [11, с. 101–102]. Навуковец слухна заўважае, што ў вызначэнні *словаўтваральнага тыпу* “адны даследчыкі аддаюць перавагу фармальным (афіксальным) сродкам словаўтварэння, другія – лексіка-семантычным уласцівасцям вытворных” [11, с. 102]. Гэтым, на яго думку, і тлумачацца розныя дэфініцыі *словаўтваральнага тыпу*: “пад *словаўтваральным тыпам* разумеецца схема (формула) пабудовы блізкіх вытворных слоў, што характарызуецца адзінствам дэрывацыйнага афікса (паколькі найбольш пашырана афіксальнае словаўтварэнне) і катэгарыяльным адзінствам іх

утваральных асноў (з пункту гледжання прыналежнасці да пэўнай часціны мовы)” [11, с. 102] і ў той жа час прапаноўваецца “аб’ядноўваць у адзін *словаўтваральны тып* вытворныя, што характарызуюцца агульнасцю спосабу словаўтварэння і семантыкі ў межах аднаго лексіка-граматычнага класа, але матываваныя словамі (асновамі) не адной, а розных часцін мовы” [11, с. 103]. У межах *словаўтваральнага тыпу* даследчыкам вылучаюцца “ў залежнасці ад прыналежнасці матывавальных слоў да пэўнай часціны мовы асобныя *падтыпы* (або *мадэлі*)” [11, с. 103]. Такім чынам, паняцці *мадэль* і *падтып* выступаюць у дадзеным выпадку як сінанімічныя тэрміны.

Пад *словаўтваральнай мадэллю* Л. М. Шакун разумее дэрывацыйную адзінку, якая “ўлічвае канкрэтныя асаблівасці ўтварэння пэўнага слова ці групы слоў у межах аднаго словаўтваральнага тыпу. Гэтыя асаблівасці маюць пераважна марфалагічны характар, г. зн. датычацца фармальнага (фанемнага) складу вытворных, і толькі зрэдку закранаюць іх марфалагаструктурны бок (таму замест тэрміна “словаўтваральная мадэль” часам ужываюць тэрмін “марфалагічная мадэль”)” [11, с. 103]. Даследчык звяртае ўвагу на той факт, што “паняцце *словаўтваральнай мадэлі* ў лінгвістычнай літаратуры трактуецца недэзначна” і што “яго вельмі часта змешваюць з паняццем *словаўтваральнага тыпу*” [11, с. 104].

У “Беларускай граматыцы” (1985) разглядаюцца два цэнтральныя паняцці дэрывацыйнай сістэмы, якія з’яўляюцца аб’ектам нашага аналізу, – *словаўтваральны тып* і *словаўтваральны спосаб*. Паводле акадэмічнай граматыкі, “*словаўтваральны тып* – гэта схема пабудовы слоў пэўнай часціны мовы, якія супадаюць у словаўтваральных адносінах: маюць у якасці ўтваральных слоў той самай часціны мовы і агульны для іх фармант, тоесны па семантыцы і форме” [2, с. 211], а *спосаб словаўтварэння* – гэта буйная адзінка словаўтварэння, у якую аб’ядноўваецца “рад словаўтваральных тыпаў з адным і тым жа відам фарманта” [2, с. 212]. Усе *спосабы словаўтварэння* падзяляюцца на дзве групы (у адпаведнасці з колькасцю словаўтваральных баз): “1) *спосабы ўтварэння слоў з адной утваральнай асновай*; 2) *спосабы ўтварэння слоў, якія маюць у якасці словаўтваральнай базы больш як адно паўназначнае слова*” [2, с. 212]. Такім чынам, да *словаўтваральных спосабаў* у граматыцы адносяцца: суфіксальны спосаб, субстантывацыя, складанне, зрашчэнне, абрэвіяцыя і інш. *спосабы дэрывацыі* [2, с. 213 – 214].

Тэрміналагічныя спалучэнні *словаўтваральны тып* і *словаўтваральная мадэль* у “Слоўніку лінгвістычных тэрмінаў” (1990) прадстаўлены як двухзначныя адзінкі: “*словаўтваральны тып* – 1) фармальна-семантычная схема пабудовы вытворных слоў, якая характарызуецца прыналежнасцю вытворных слоў да адной часціны мовы, фармальна і семантычна тоесных словаўтваральным фармантам; 2) клас слоў, якія належаць да аднаго сло-

ваўтваральнага тыпу” [9, с. 132]; “*словаўтваральная мадэль* – 1) узор для пабудовы канкрэтных вытворных слоў; 2) марфаналагічная разнавіднасць унутры таго самага словаўтваральнага тыпу” [9, с. 131]. Да *спосабаў словаўтварэння* аўтарамі слоўніка адносяцца “спосабы ўтварэння новх слоў з дапамогай тых ці іншых словаўтваральных фармантаў” [9, с. 136], у тым ліку: афіксальныя спосабы (суфіксальны, прэфіксальны і г. д.), бяз-афіксныя спосабы, марфалага-сінтаксічны спосаб і інш. [9, с. 132 – 134].

Разглядаецца сістэма паняццяў дэрывацыйнай сістэмы і ў энцыклапедыі “Беларуская мова” (1994). Пры вызначэнні паняцця *словаўтваральны тып* А. А. Лукашанец звяртае ўвагу на тое, што “*словаўтваральны тып ... аб’ядноўвае ў сваім складзе вытворныя словы, якія маюць аднолькавыя словаўтваральную базу, словаўтваральны фармант і словаўтваральнае значэнне*” [3, с. 14], а “*ў словаўтваральны спосаб аб’ядноўваюцца вытворныя з аднатыпнымі словаўтваральнымі сродкамі*” [3, с. 14]. Пры гэтым да *спосабаў словаўтварэння* даследчык адносіць суфіксальны спосаб, прэфіксальны спосаб, абрэвіяцыю, словаскладанне і г. д. [3, с. 14], а таксама марфалагічны спосаб, марфалага-сінтаксічны, лексіка-семантычны і лексіка-сінтаксічны [3, с. 520]. Такім чынам, А. А. Лукашанец, як і Л. М. Шакун, П. У. Спяцко і іншыя даследчыкі дэрывацыйнага, выкарыстоўвае тэрмін *спосаб* у дачыненні да розных відаў дэрывацыйных працэсаў. Паняцці *словаўтваральная мадэль* і *словаўтваральны падтып* у энцыклапедыі асобна не разглядаюцца.

Даволі паслядоўна і аргументаваана прадстаўлена ўся сістэма дэрывацыйных паняццяў у вучэбным дапаможніку Я. Н. Марозавай “Словаўтварэнне” (1995). Даследчыца адзначае, што *словаўтваральны тып* – гэта “сукупнасць слоў з агульнымі словаўтваральнымі характарыстыкамі. Гэта фармальна-семантычная схема (формула) утварэння слоў, якая характарызуецца: 1) агульнасцю часціны мовы ўтваральнага слова; 2) агульнасцю фарманта; 3) агульнасцю словаўтваральнага значэння” [5, с. 11], а паняцце *мадэль* – “больш вузкае, чым словаўтваральны тып”, і прыводзіць прыклады розных словаўтваральных мадэлей [5, с. 12]. Я. Н. Марозава звяртае ўвагу на тое, што ў лінгвістыцы часта змешваюцца паняцці *тып* і *спосаб словаўтварэння* [5, с. 13]. Пад *словаўтваральным спосабам* даследчыца разумее “агульны шлях утварэння слоў”, на яе думку, “гэта больш шырокая, чым словаўтваральны тып, адзінка класіфікацыі, якая аб’ядноўвае шэраг тыпаў з адным відам фарманта” [5, с. 13].

Спосабы словаўтварэння разглядаюцца Я. Н. Марозавай у сінхранічным і дыяхранічным аспектах. У сінхранічным словаўтварэнні даследчыцай вылучаюцца *два спосабы* з іх разнавіднасцямі (далей гэтыя разнавіднасці – суфіксацыя, прэфіксацыя і г. д. – таксама спарадычна называюцца *спосабамі*) – афіксацыя і складанне, а ў дыяхранічным словаўтварэнні –

тры спосабы: марфолога-сінтаксічны, лексіка-семантычны, лексіка-сінтаксічны [5, с. 14].

У вучэбным дапаможніку “Сучасная беларуская літаратурная мова: Марфалогія” (1997) у раздзеле “Словаўтварэнне” адсутнічаюць паняцці *словаўтваральны тып, падтып і словаўтваральная мадэль*, тэрміналагічнае спалучэнне *спосаб словаўтварэння* дэфініцыі не мае і выкарыстоўваецца ў дачыненні да марфалагічнага (і ўсіх яго разнавіднасцей), марфалагічна-сінтаксічнага, лексіка-семантычнага спосабаў і складання [8, с. 33].

Аўтары выдання “Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум” (2003) Б. А. Плотнікаў і Л. А. Антанюк ужываюць тэрмін *спосаб* у дачыненні да марфалагічнага, марфолога-сінтаксічнага, лексіка-семантычнага, лексіка-сінтаксічнага спосабаў, а таксама да суфіксацыі, прэфіксацыі, асноваскладання і г. д., у межах апошніх спосабаў даследчыкі вылучаюць *словаўтваральныя тыпы*, напрыклад: “назоўнікі, утвораныя *спосабам* аснова- і словакладання, размяркоўваюцца паміж некалькімі *словаўтваральнымі тыпамі*. *Словаўтваральны тып* “аснова назоўніка + злучальны элемент складанага слова + назоўнік”...” [6, с. 328]. Паняцці *словаўтваральная мадэль і падтып* у кампендыуме не разглядаюцца.

Укладальнікі “Школьнага словаўтваральнага слоўніка беларускай мовы” (2006) у прадмове да слоўніка адзначаюць толькі наяўнасць *марфемных і немарфемных спосабаў словаўтварэння* без вызначэння сутнасці самога паняцця *спосаб*; пры гэтым да *марфемных спосабаў* адносяцца суфіксальны, прыставачны, прыстаачна-суфіксальны спосабы, нулявая суфіксацыя, прыставачны спосаб з нулявой суфіксацыяй, асноваскладанне, асноваскладанне з суфіксацыяй, асноваскладанне з нулявой суфіксацыяй, а да *немарфемных спосабаў* – спосаб словакладання, спосаб утварэння складанастарочаных слоў, марфолога-сінтаксічны спосаб і лексіка-семантычны спосаб [1, с. 6–7].

У “Вялікім лінгвістычным слоўніку” (2008) В. Д. Старычонка тлумачэнне рэестравай адзінкі “Спосабы словаўтварэння” адсутнічае, даецца адсылка на артыкул “Словаўтварэнне”, у якім да *спосабаў* дэрывацыі адносяцца прэфіксальны, суфіксальны, прэфіксальна-суфіксальны, суфіксальна-постфіксальны, бязафіксны, постфіксальны, марфолога-сінтаксічны, лексіка-семантычны, лексіка-сінтаксічны і інш. *спосабы словаўтварэння* [7, с. 578]. Лема “Словаўтваральная мадэль” дае адсылку на артыкул “Словаўтваральны тып”, які вызначаецца як фармальна-семантычная схема пабудовы вытворнага слова, якая характарызуецца агульнасцю словаўтваральнага значэння, спосабу словаўтварэння і словаўтваральных сродкаў, а таксама агульнасцю часціны мовы ўтваральнага слова [7, с. 580], а далей адзначаецца, што тэрміналагічнае словазлучэнне *словаўтваральны тып* часта ўжываецца як сінонім да спалучэння *словаўтваральная мадэль* [7, с. 581].

Размежаванне дэрывацыйных паняццяў (*спосаб, тып, падтып і мадэль*) з улікам іх супадпарадкаванасці прадстаўлена ў манаграфіі Д. В. Дзятко “Беларуская матэматычная тэрміналогія: станаўленне, структура, функцыянаванне” (2009). Даследчык на матэрыяле матэматычнай тэрміналогіі разглядае асаблівасці дэрывацыйных працэсаў у межах *словаўтваральных спосабаў* (напрыклад, марфалагічны спосаб), *тыпаў* (афіксацыя і кампазіцыя), *падтыпаў* (суфіксацыя, прэфіксацыя і канфіксацыя) і *словаўтваральных мадэлей* (“суфіксальная дэрывацыя адналексемных тэрмінаў-назоўнікаў усіх трох родаў адбываецца ад субстантываў, ад’ектываў і вербатываў па 32 мадэлях” [4, с. 53]).

Падвынікоўваючы ўсё вышэй сказанае і ўлічваючы ўвесь каштоўны вопыт даследчыкаў-дэрыватологаў, а таксама прымаючы пад увагу сцверджанні Л. М. Шакуна, што “паколькі ўсе магчымыя выпадкі словаўтварэння ахапіць немагчыма, мэтазгодна групуваць іх адпаведна тым узорам, па якіх звычайна адбываецца ўтварэнне слоў у межах пэўнага словаўтваральнага спосабу” і што “пры ўтварэнні слоў выключна вялікую ролю адыгрывае аналогія” [11, с. 101], прапачнем класіфікацыю комплексных дэрываталагічных адзінак, якая грунтуецца на супадпарадкаванай іерархіі класіфікацыйных адзінак, што з’яўляюцца асноўнымі элементамі ўнутранай структуры беларускай дэрываталогіі. Дадзеная класіфікацыя прадстаўлена ў найноўшым вучэбным дапаможніку “Сучасная беларуская літаратурная мова” (2017) у раздзеле “Дэрываталогія (словаўтварэнне)” [10, с. 184 – 185].

Асноўнымі элементамі метаструктуры (унутранай структуры) беларускай дэрываталогіі з’яўляюцца:

словаўтваральны спосаб (спосаб словаўтварэння) – 1) класіфікацыйная адзінка ў дэрывацыйнай сістэме, якая ўтвараецца некалькімі словаўтваральнымі тыпамі з суадноснымі словаўтваральнымі сродкамі (фармальнымі або ідэальнымі) і суадноснымі дэрывацыйнымі значэннямі вытворных асноў; 2) спосаб змянення ўтваральнага слова або словазлучэння (марфемнага складу, гукавога ладу, лексічнага значэння), у выніку чаго ўзнікае новая лексічная адзінка. У беларускай дэрываталогіі вылучаюць чатыры спосабы словаўтварэння: *марфалагічны; марфалагічна-сінтаксічны; лексічна-сінтаксічны; лексічна-семантычны;*

словаўтваральны тып – схема пабудовы вытворных слоў, якія характарызуюцца агульнасцю прынцыпаў утварэння, суадноснасцю словаўтваральных сродкаў і суадноснасцю дэрывацыйных значэнняў вытворных асноў. Напрыклад, пры марфалагічным спосабе словаўтварэння вылучаюцца тры словаўтваральныя тыпы – *афіксацыя, кампазіцыя і кампазіцыя + афіксацыя;*

словаўтваральны падтып (субтып) – варыянт словаўтваральнага тыпу, які аб’ядноўвае словы, утвораныя паводле розных, але суадносных

мадэлей. Кожны словаўтваральны тып характарызуецца пэўнай колькасцю падтыпаў. Напрыклад, у словаўтваральным тыпе “кампазіцыя” адзначаюцца такія словаўтваральныя падтыпы, як *словаскладанне*, *асноваскладанне* і *абрэвіяцыя*. Вытворнае слова можа ўступаць у адносіны вытворнасці не з адным, а з некалькімі роднаснымі словамі ў аднолькавай ступені; напрыклад, лексічная адзінка *безбілетнік* можа разглядацца як вытворнае слова, утворанае па двух падтыпах: *без-білет-нік-(ϕ)* ‘пасажыр без білета’ ← *білет-(ϕ)* (канфіксацыя) і *безбілетн-ік-(ϕ)* ‘безбілетны пасажыр’ ← *безбілетн-(ы)* (суфіксацыя);

словаўтваральная мадэль – тыпізаваны схематычны ўзор моўнай адзінкі з паслядоўна размешчанымі кампанентамі, які характарызуецца абагульненым значэннем і можа напаўняцца разнастайным лексічным матэрыялам. Паняцце “словаўтваральная мадэль” улічвае канкрэтныя асаблівасці ўтварэння пэўнага слова ці групы слоў у межах словаўтваральнага падтыпу і тыпу і дае падставы для новых аналагічных аперацый. Словы, якія ўтвораны паводле адной словаўтваральнай мадэлі, аб’ядноўваюцца агульным значэннем. Словы *кулея*, *жнец*, *касец*, *грабец* утвораны па адной словаўтваральнай мадэлі “аснова дзеяслова + суфікс *-ец*”, паколькі адносяцца да адной часціны мовы, утварыліся ад дзеяслоўных асноў пры дапамозе суфікса *-ец* і маюць агульнае значэнне ‘назва асобны паводле дзеяння, занятку’;

варыянты словаўтваральнай мадэлі – марфалагічна абумоўленыя разнавіднасці пэўнай словаўтваральнай мадэлі, паводле якой адбываецца дэрывацыя новых лексічных адзінак. Напрыклад, назоўнікі *плацеж*, *грабеж*, *крадзеж* аб’яднаны адным словаўтваральным значэннем ‘дзеянне паводле ўтваральнага слова’, адносяцца да аднаго словаўтваральнага тыпу, да аднаго словаўтваральнага падтыпу і ўтвораны паводле адной словаўтваральнай мадэлі “аснова дзеяслова + суфікс *-еж*”, але з’яўляюцца рознымі варыянтамі словаўтваральнай мадэлі: 1) *плац-і-ць* → *плац-еж-(ϕ)*, утваральная аснова заканчваецца на глухі мяккі [ц’]; 2) *граб-і-ць* → *граб-еж-(ϕ)*, утваральная аснова заканчваецца на звонкі мяккі [б’]; 3) *крас-ці* → *краз-еж-(ϕ)*, утваральная аснова заканчваецца на глухі мяккі [с’], які ва ўтвораным слове пераходзіць у [з’].

Класіфікацыйная адзінка словаўтварэння	Прыклад
<i>Спосаб</i>	МАРФАЛАГІЧНЫ
<i>Тып</i>	афіксацыя
<i>Падтып</i>	суфіксацыя
<i>Мадэль</i>	“аснова дзеяслова + суфікс <i>-еж</i> ”
<i>Варыянты словаўтваральнай мадэлі</i>	“аснова на глухі зычны + суфікс <i>-еж</i> ”; “аснова на звонкі зычны + суфікс <i>-еж</i> ” і інш.

Такім чынам, у межах *словаўтваральнага спосабу* могуць быць вылучаны больш дробныя дэрывацыйныя адзінкі: *тып, падтып, мадэль, ваарыянт мадэлі*, якія знаходзяцца ў адносінах супадпарадкаванасці.

Літаратура

1. Бардовіч, А. М. Школьны словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец; пад рэд. А. М. Бардовіча. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 512 с.
2. Беларуская граматыка : у 2 ч. / Акад. навук БССР. Ін-т мовазн. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985. – Ч. 1 : Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск / рэд. М. В. Бірыла, П. П. Шуба. – 1985. – 431 с.
3. Беларуская мова : энцыклапедыя / пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск : Бел. энцыкл., 1994. – 655 с.
4. Дзятко, Д. В. Беларуская матэматычная тэрміналогія : станаўленне, структура, функцыянаванне / Д. В. Дзятко; пад навук. рэд. П. А. Міхайлава. – Мінск : БДПУ, 2009. – 192 с.
5. Марозава, Я. Н. Словаўтварэнне : вучэб. дапам. / Я. Н. Марозава. – Віцебск, 1995. – 39 с.
6. Плотнікаў, Б. А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум : / Б. А. Плотнікаў, Л. А. Антанюк. – Мінск : Інтэрпрэссэрвіс : Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
7. Стариченюк, В. Д. Большой лингвистический словарь / В. Д. Стариченюк. – Ростов н/Д : Феникс, 2008. – 811 с.
8. Сучасная беларуская літаратурная мова : марфалогія : вучэб. дапам. / Н. В. Гаўрош, М. Ц. Кавалёва, Н. М. Нямковіч і інш.; пад агульн. рэд. праф. М. С. Яўневіча. – Мінск : Выд. У. М. Скакун, 1997. – 228 с.
9. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. шк., 1990. – 222 с.
10. Урбан, В. В. Дэрываталогія (словаўтварэнне) / В. В. Урбан // Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. / Д. В. Дзятко [і інш.]; пад рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : Выш. шк., 2017. – С. 180–196.
11. Шакун, Л. М. Словаўтварэнне : вучэб. дапам. / Л. М. Шакун. – Мінск : Выш. шк., 1978. – 128 с.

Александра Чударь

СЕМАНТИКА И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ АНГЛИЙСКИХ ДИМИНУТИВОВ НА *-IE* И *-O**

Диминутивность – семантико-прагматическая категория. Центральным компонентом в семантике диминутивности является значение малого размера, от которого при помощи различных механизмов развились другие значения, например, ласкательности, хорошего отношения или, наоборот, неприязни, пренебрежения и т. д. [2]. Диминутив – это производная лексическая единица, выражающая значение диминутивности.

Считается, что категория диминутивности присутствует во всех языках мира; способы ее выражения, однако, значительно различаются [4]. Исследователи отмечают, что наиболее частотным и прототипическим является суффиксальный способ образования диминутивов [1].

* Исследование выполнено при поддержке БРФФИ (проект Г18М-062).